

2. LATİNCE GRAMERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE TIBBİ TERMİNOLOJİDE KULLANIMI

Kızılcahamam Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü Fizyoterapi Programı
Tıbbi Terminoloji Dersi

Öğr. Gör. Şeyda CUMA

LATİNCE GRAMERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE TIBBİ TERMİNOLOJİDE KULLANIMI

Bir dilin grameri o dile ait doğru yazma, doğru telaffuz ve düzgün konuşma kurallarının toplamından oluşmaktadır.

Üç bölümden oluşur.

1-Fonetik (Phonetica): Gramerin seslerle ilgili düzgün yazma, doğru söylem ve doğru telaffuz kurallarını inceleyen bölümüdür.

İki alt bölüme ayrılır.

2-Ortofoni (Ortophonia): Doğru okuma ve düzgün telaffuz etme kurallarını içerir.

3-Ortografi (Ortographia): Doğru yazma kurallarını içerir.

2-Morfoloji (Morpologia): Kelime anlamı bakımından yapı veya şekil bilimi anlamına gelir.

Bir dilin yapısında bulunan sözcük şekillerini inceler.

3-Sintaks (Syntax): Söz dizimi anlamına gelir.

Kelimelerin bir araya gelerek anlamlı bir cümle oluşturmasındaki kuralları ortaya koyar.

(Ancak tıbbi terminolojide sadece terimler kullanıldığı için Latincenin cümle yapısı konumuzun dışındadır.)

FONETİK: Latin dili Vatikan devletinin resmi dili olmasına rağmen günümüzde Latin dilini günlük yaşamda kullanan bir millet yoktur. Bu yüzden her millet aynı şekilde yazılmış Latince tıbbi terimleri farklı şekilde telaffuz etmektedir. Benzer durum ülkemiz için de geçerlidir.

LATİN ALFABESİ: Günümüz dünyasında en yaygın olarak kullanılan alfabedir. Ülkemizde de **1928 yılından** itibaren bazı küçük farklarla bu alfabe kullanılmaktadır.

Klasik Latin alfabesi **23 harften** oluşmaktadır. Ancak ortaçağda bazı harflerin eklenmesiyle harf sayısı **25 ten** olmuştur.

Bu harflerin **19 tanesi sessiz** (ünsüz) harf (Bb, Cc, Dd, Ff, Gg, Hh, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Zz) iken **6 tanesi sesli** (ünlü) (Aa, Ee, Ii, Oo, Uu, Yy) harftir.

Latin alfabesinde bulunmayan **W** harfinin de bazı tıbbi terimlerde kullanılması sonucunda tıbbi terminolojide kullanılan harflerinin sayısı **26'ya** ulaşmıştır.

Consonantes (Ünsüz harfler): Latin alfabesinde bulunan 19 ünsüz harfin **13 tanesi** (B, D, F, G, H, K, L, M, N, P, R, V, Z) Türkçede olduğu gibi telaffuz edilmekte, **4 tanesi** (C, J, S, T) Türkçeden farklı telaffuz edilmekte, **iki tanesi** ise (Q ve X) Türkçede bulunmamaktadır. Türk alfabesinde bulunan **Ç, Ş** ve **Ğ** Latin alfabesinde bulunmamaktadır.

Vocales (Ünlü harfler): Latin alfabesine ait **6 ünlü** harfin **4 tanesi** (A, E, O, U) Türkçedeki gibi telaffuz edilirken geriye kalan **2 tanesi** (i ve Y) ise farklı şekilde telaffuz edilmektedir.

Latince **I, Ö** ve **Ü** ünlüsü bulunmaz. Latince i ünlüsü büyük harfle yazılırken I şeklinde yazılır. Bu durum bazen dikkatten kaçmakta ve karışıklıklara sebep olmaktadır.

Türkçeden Farklı Okunan Ünsüzler:

Cc: Türkçede var olan 'C' sesi Latince bulunmadığı için bu harfin okunuşu Türkçeden farklı şekilde olmaktadır.

Klasik Latince 'C' harfinin 'K' şeklinde okunması kural olarak kabul edilmektedir.

Ancak günümüzde **tıbbi terminolojide iki farklı şekilde** (K veya S) telaffuz edilmektedir. 'C' harfinin telaffuzu kendisinden sonra gelen harfe bağlı olarak değişmektedir.

C'den sonra gelen harf ünsüz veya kalın ünlü ise (a, o, u) 'K' gibi okunur.

Örnek:

Yazılışı

Okunuşu

Anlamı

Clavicula

Klavikula

Köprücük
kemiği
(anahtar)

Crus

Krus

Bacak

Cranium

Kranium (kranyum)

Kafatası

Crista

Krista

İbik

Collum

Kollum

Boyun

Caput

Kaput

Baş

Cutis

Kutis

Deri

C'den sonra gelen harf ince ünlü (e, i, y) veya diftong (çift sesli) (ae, oe vs.) ise **'S'** gibi okunur.

Örnek:

Yazılışı

Cellula

Cerebrum

Cilium

Cisterna

Circulatio

Cyclus

Cystis

Caecum

Coeliacus

Okunuşu

Sellula

Serebrum

Silium

Sisterna

Sirkulasyo

Siklus

Sistis

Sekum

Sölyakus

Anlamı

Hücre

Beyin

Kirpik

Sarnıç

Dolaşım

Devir

Kese

Körbağırsak

Karınla ilgili

Jj: ‘J’ harfi Latin alfabesine Grekçeden adapte edilerek ‘i’ harfinin yerine kullanılmaya başlanmıştır. Bu harfi genellikle sesli bir harf (Jejunum, major, jugularis, junctura) takip eder.

‘J’ harfi özgün **Türkçe kelimelerde bulunmaz**, ancak yabancı kökenli kelimelerde (jandarma, pijama vs.) görülür.

Bu harf **Fransızca** ‘j’ şeklinde (major, jejunum, jugularis, junktura) telaffuz edilirken, **Almancada** ‘y’ şeklinde (yeyunum, mayor, yugularis, yunktura) telaffuz edilmektedir. ‘Y’ şeklinde telaffuz etmenin Latinceye daha uygun olduğu kanaati hâkimdir.

Ülkemizde her iki telaffuz şekline de rastlanmaktadır. Özellikle tıp fakültesi kökenli anatomistler ve hekimler arasında ‘j’ telaffuzu daha ağır basarken veteriner hekim kökenli anatomistlerde ‘y’ şeklinde telaffuz daha ağır basmaktadır.

Ss: 'S' harfi iki farklı şekilde (**S** veya **Z**) telaffuz edilmektedir.

S şeklinde okunanlar: İki ünlü arasındaki çift 'SS' normal 'S' gibi telaffuz edilir.

Örnek:

Yazılışı

Massa

Fossa

Fossula

Okunuşu

Massa

Fossa

Fossula

Anlamı

Kütle, kitle, yığın

**Çukur, hendek,
mezar çukuru**

Çukurcuk

İki ünlü arasındaki tek 'S' 'Z' gibi okunur.

Örnek:

Yazılışı

Basis

Incisura

Meso

Okunuşu

Bazis

İnsizura

Mezo

Anlamı

Taban

Çentik

Askı

Kelime içerisinde 'S' harfinden önce veya sonra 'M' veya 'N' harfi gelirse 'Z' şeklinde telaffuz edilir.

Örnek:

Yazılışı

Organismus

Sensus

Okunuşu

Organizmus

Senzus

Anlamı

Organizma

Duyu

Bunun dışındaki yazılışlarda normal 'S' gibi okunur.

Örnek:

Yazılışı

Sinus

Scapula

Lobus

Lumbus

Okunuşu

Sinus

Skapula

Lobus, Lop

Lumbus

Anlamı

Oyuk

Kürek kemiği

Dilim

Bel

Tt: Genellikle Türkçedeki 'T' gibi okunur.

Örnek:

Yazılışı

Tendo

Trachea

Anterior

Okunuşu

Tendo

Trakea

Anterior

Anlamı

Kiriş

Nefes borusu

**Ön, öndeki, önde
bulunan**

Eğer 'T' harfinden sonra 'i' ile birlikte başka bir sesli harf gelirse (io, ia, iu) 'T' harfi 'S' şeklinde okunur.

Örnek:

Yazılışı

Substantia

Rotatio

Tertius

Okunuşu

Substansia

Rotasio

Tersius

Anlamı

Madde, cevher

**Dönme,
döndürme**

Üçüncü

Ancak 'tio', 'tia', 'tiu' birlikteliğinden önce 'S', 'Z' ve 'X' harfi gelirse 'T' harfi normal 'T' gibi okunur. Bu durum nadirdir.

Örnek:

Yazılışı

Combustio

Mikstio

Okunuşu

Kombustio

Mikstio

Anlamı

Yanık

Karıştırma

Türkçede bulunmayan harflerin (Q ve X) okunuşu.

Qq: Latince kökenli kelimelerde görülür ve bu harfi daima 'U' ünlüsü takip eder. İki harf birlikte 'KV' sesi verir. Ancak bugün 'KU' olarak okunuş yaygınlık kazanmıştır.

Örnek:

Yazılışı

Aqua

Quadratus

Squama

Okunuşu

Akva (akua)

Qvadratus (kuadratus)

Skvama (skuama)

Anlamı

Su

Dörtgen

Pul, bağa

Xx: Türkçedeki iki ünsüz harfi (**ks**) birden karşılar ve 'ks' şeklinde okunur. Ancak bu harfin okunuşunda özellikle kelime başında olduğunda 'Z' şeklinde telaffuz edenlere rastlanmaktadır. Bu bazı terminoloji kitaplarına da girmiştir ancak doğru değildir.

Örnek:

Yazılışı

Xiphoideus

Axis

Dexter

Okunuşu

Ksifoideus

Aksis

Dekster

Anlamı

Hançersi
çıkıntı

Eksen

Sağ (taraf)

Diftonglar (Diphthongi): Çift sesliler: Grekçe bir terim olan **diphthongos** (çoğulu diphthongi) çift sesli (çift tonlu) demektir.

Diftonglar aynı terim içerisinde yer alan farklı iki harfin tek bir ses vermesiyle oluşur.

İki ünlü veya iki ünsüz harfin yan yana gelmesiyle oluşmuş diftonglar vardır.

Türkçede iki ünlü harf yan yana gelmez ancak Latince'de iki veya üç ünlü harf yan yana gelebilir.

Örnek: area, cauda, auris, taenia, oesophagus.

ae: Bu iki harf terim içerisinde yan yana geldiklerinde 'e' sesi verirler.

Örnek:

Yazılışı

Caecum

Haema

Taenia

Okunuşu

Sekum

Hema

Tenya

Anlamı

Körbağırsak

Kan

Şerit

au: Bu harfler bir terim içerisinde yan yana geldiklerinde ayrı ayrı okunabildikleri gibi birlikte de okunabilirler. Birlikte okunduklarında **'av'** şeklinde okunması gerekir. Ancak bazı terimlerde Fransızcanın etkisiyle **'au'** birleşiminin telaffuzu dilimizde **'o'** şeklinde girmiş ve bu haliyle yerleşmiştir.

Örnek:

Yazılışı

Auricula

Cauda

Trauma

Autopsia

Auscultatio

Autism

Okunuşu

Aurikula

Kauda

Travma

Otopsi

Oskültasyo

Otizm

Anlamı

Kulak kepçesi, kulakçık

Kuyruk

Dış etkenle oluşan hasar

Otopsi

Dinleme

İçe kapanıklık, içe dönüklük

eu: Terim içinde **'eu'** birlikteliği **'ev'** şeklinde okunur. Ancak bazı terimlerde Fransızcanın etkisiyle **'ö'** şeklinde okunması yaygınlık kazanmıştır.

Örnek:

Yazılışı

Aponeurosis

Pleura

Neuralgia

Neuron

Okunuşu

Aponevrozis

Plevra

Nevralji

Nöron

Anlamı

Akzar

Akciğer zarı

Sinir ağrısı

Sinir hücresi

oe: Terim içinde 'oe' birlikteliği Türkçede 'ö' şeklinde okunur. Ancak batı dillerinde 'e' şeklinde telaffuz edilir.

Örnek:

Yazılışı

Oesophagus

Oedema

Foetus

Coeliacus

Okunuşu

Özofagus

Ödem

Fötüs

Sölyakus

Anlamı

Yemek borusu

Ödem

Dölüt

Karın boşluğu ile ilgili

Ch: Ch birlikteliği Türkçede 'k' sesi verir. Ancak bazı terimlerde Fransızcanın etkisiyle 'ş' şeklinde okunması yaygınlık kazanmıştır.

Örnek:

Yazılışı

Chole

Brachium

Chymus

Chiasma

Chronic

Chirurgia

Bronchus

Okunuşu

Kole

Brakium

Kimus

Kiazma

Kronik

Şirurji

Bronş

Anlamı

Safra

Kol

Besin özü, mideden
bağırsağa geçen sıvı

Çapraz

Uzun süre devam eden

Cerrahi

Soluman (Nefes borusunun
ana dalı)

Ph: Ph birlikteliği Türkçede 'f' sesi verir.

rnek:

Yazılışı

Pharynx

Pharmacology

Encephalon

Aphta

Okunuşu

Farinks

Farmakoloji

Ensefalon

Afta

Anlamı

Yutak

İlaç bilimi

Tmbeyin

Aft (ağız yarası)

Rh: Rh birlikteliği iki harfle yazılmasına karşın sadece 'r' olarak okunur.

Örnek:

Yazılışı

Rhomboid

Rhinos

Rhodopsin

Okunuđu

Romboid

Rinos

Rodopsin

Anlamı

**Eřkenar dörtgen
şeklinde olan**

Burun

**Retinada basil
hücrelerindeki
kırmızı renkli
pigment**

Ngu ve Sch üçlüsünün okunuşu:

Ngu ve **Ng** ünsüzlerinden sonra gelen **'u'** ünlüsünün **'v'** şeklinde okunması uygundur. Ancak günümüzde **'u'** şeklinde okuyanlarda bulunmaktadır.

Sch: Üçlüsü **'sk'** olarak okunması gerekirken Fransızcanın etkisiyle **'ş'** şeklinde okuyanlara da rastlanır.

Örnek:

Yazılışı

Lingua

Unguis

Ischium

Okunuşu

Lingva

Ungvis

İskium

Anlamı

Dil

Tırnak

Oturak kemiği